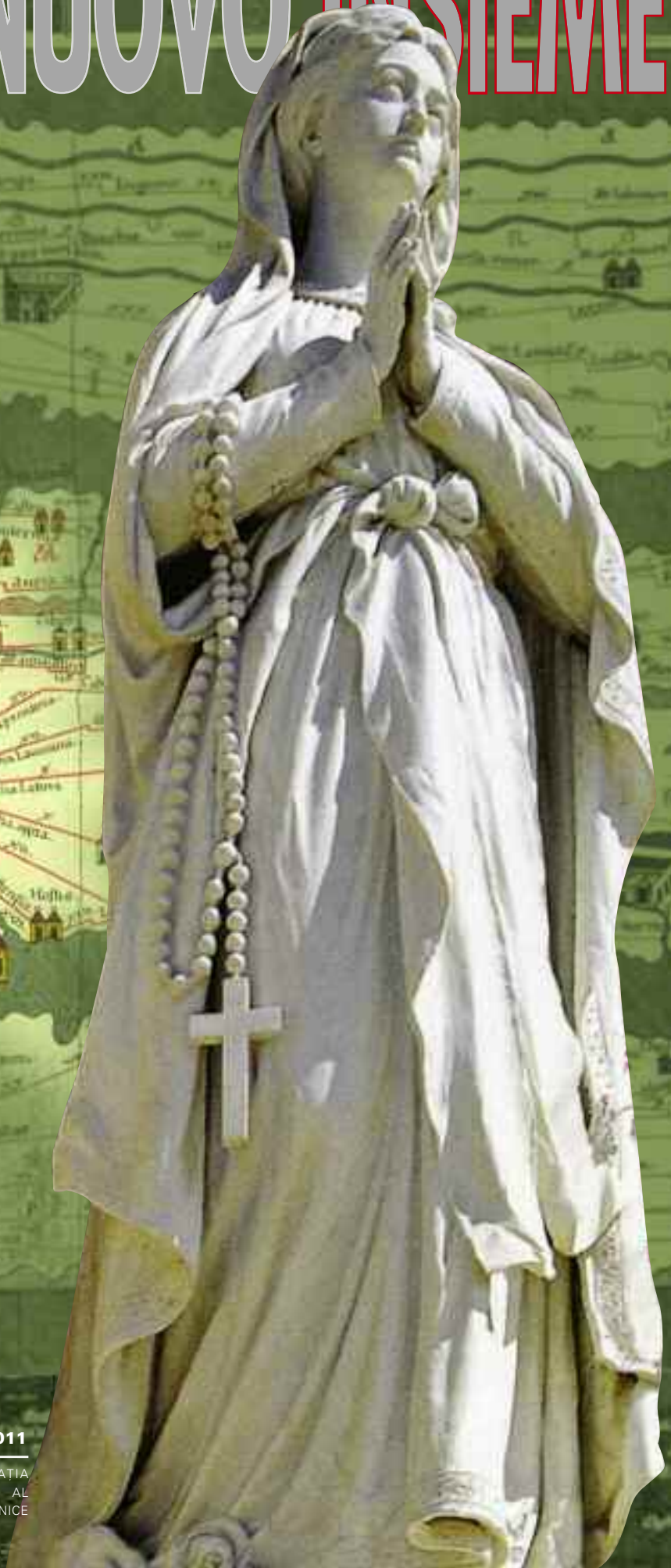


SIAMO DI NUOVO INSIEME



NR. 30-31 ■ SERIE NOUĂ ■ OCTOMBRIE-DECEMBRIE 2011

FONDATA ÎN 2007 ■ ISSN 1843-2085 ■ REVISTĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA **RO.AS.IT.** CU SPRIJINUL FINANCIAR AL GUVERNULUI ROMÂNIEI, PRIN DEPARTAMENTUL PENTRU RELATII INTERNETICE

Bilanț de an aniversar, gânduri și speranțe de viitor



Dacă ar fi să facem o trecere în revistă a activităților RO.AS.IT. de până acum, cu siguranță că va trebui să ne oprim mai mult la anul 2011, an aniversar pentru Italia și, în egală măsură, și pentru țara noastră.

Desigur că toți cei ce urmăresc activitatea noastră, prin intermediul revistei SIAMO DI NUOVO INSIEME sau al ziarului *Piazza Romana*, au observat evoluția semnificativă a numărului de evenimente desfășurate în București, în alte localități din țară sau în străinătate, iar acest lucru reprezintă, de fapt, o cerință din ce în ce mai accentuată a membrilor noștri, chiar dacă nu toți cei înscriși în Asociație pot participa în mod frecvent la acestea.

Expozițiile noastre de fotografie-document, prezentate pe rând la

Accademia di Romania din Roma, Muzeul Național de Istorie a României din București și Palatul Parlamentului, după ce au parcurs un itinerariu prin diverse localități din țară unde se găsesc grupuri sau asociații de etnici italieni, au fost cât se poate de elocvente în ceea ce privește intenția noastră de a prezenta o istorie a italienilor din România, motivele pentru care aceștia au venit în țara noastră, modul în care au contribuit de-a lungul anilor la dezvoltarea culturii și civilizației românești, dar și la dezvoltarea economică a țării. Aceleași teme au fost susținute de filme, care prin valoarea lor documentară, vin să completeze imaginile foto.

Recenta vizită în Italia a etnicilor italieni, membri R O . A S . I T . ,

provenind din numeroase localități din țară, realizată sub genericul *Pe urmele strămoșilor*, a completat în mod fericit tabloul activității unei asociații care încearcă cu fiecare zi ce trece să-și depășească condiția de mică organizație etnică, devenind tot mai vizibilă la nivel național și internațional.

Toate acestea ne determină să credem că acum, după ce am întrecut așteptările multora din cei care ne urmăresc activitatea, vom putea implementa pe linia continuității, în liniște, și viitoarele noastre proiecte, care nu sunt puține și nici ușor de realizat, pentru că în spatele tuturor acestor evenimente, stă o muncă enormă, desfășurată cu rigurozitate, zi de zi, după un program de acțiune bine stabilit.

Așteptăm să vă alăturați proiectelor noastre, să contribuiți cu o parte cât de mică, atât cât stă în putința fiecăruia, pentru a aduce în actualitate ceea ce strămoșii noștri italieni au reprezentat în această țară, și modul în care s-au impus, grație măiestriei lor și lucrului bine făcut.

Doresc tuturor etnicilor italieni din România Sărbători fericite și un An Nou cu bucurii alături de familiile lor!

Grupul participanților la proiectul „Pe urmele strămoșilor”





- 04 Ziaua Națională a României
- 06 Gaudeamus 2011
- 08 Pe urmele strămoșilor.
Întâlnire peste veacuri /
Sulle tracce degli antenati.
Incontro attraverso i secoli
- 15 **MALL**tilingvism – Voci și
culoare



- 16 **Tasso Marchini – un pittore poco noto /
un pitor prea puțin cunoscut**

- 18 **Viaggio in Italia / Călătorie în Italia (II)**



- 21 **Italia din inima Tecuciului**

- 22 **Vă invităm să citiți...**

- 24 **Amintiri despre italienii de pe
Valea Stânișoarei / Ricordi sugli
italiani di Valea Stânișoarei (II)**

- 27 **Din nou la Brezoi...**

- 28 **Sărbătoarea Crăciunului. Colinde**

- 30 **REȚETE / RICETTE**

- 31 **NOTIZIE / ȘTIRI**





ROMANIA ZIUA NAȚIONALĂ

RO

Consemnată de Constituția țării (1991), prin Art. 12, alin. 2, drept simbol național, alături de celelalte – *drapelul, imnul național, stema țării și sigiliul statului, Ziua națională a României este 1 Decembrie.*

Această zi de mare sărbătoare și plenară bucurie pentru toți românii reprezintă rememorarea istoricei *Adunări Naționale a tuturor românilor prezenți prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie / 1 decembrie 1918* care, conform *Rezoluțiunii* adoptate și citite de profesorul Vasile Goldiș, decreta *unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România și proclama îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre.* Totodată, *Rezoluția* proclama principiile fundamentale menite a propăși statul național unitar român și astfel se consfințează înfăptuirea unității

statului național românesc, visul atâtor generații, iar ziua aceasta avea să fie cunoscută de-a lungul timpului drept *Sărbătoare sfântă a neamului, Ziua de la Alba Iulia, Ziua libertății, Ziua unirei, a dezrobirii Ardealului, Ziua învierii neamului românesc...*

La *Unirea cea Mare*, titlatură ce s-a dat acestui eveniment de excepție, au fost prezenți 1228 delegați, reprezentanți ai tuturor profesiunilor și categoriilor sociale, din toate circumscripțiile electorale din Transilvania, Maramureș, Crișana și Banat, precum și peste 100.000 de țărani, muncitori și orașeni adunați pe Câmpul lui Horea, *veniți din toate părțile unde se vorbea românește.*

Celebrată nu numai în țară, ci și în afara frontierelor ei, atât în plan diplomatic, cât și în cadrul colectivităților de români reuniți în varii organizații, fundații, asociații, Ziua Națională a României este încă o oportunitate de a ne face cunoscută

istoria, cultura, realizările, dar și prilej de a ne cinsti strămoșii și, nu mai puțin, de a ne respecta conașionalii, contemporani ai noștri. (E.B.)

Ca și în alți ani și anul acesta Ziua Națională a României este marcată în Italia printr-o serie de manifestări, dintre care menționăm:

Concertul de încheiere a turneului „George Enescu în Italia” susținut la Roma

Sub Înaltul Patronaj al Președinților României și Republicii Italiene, Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția în parteneriat cu Ambasada României în Italia, Ambasada României pe lângă Sfântul Scaun, Accademia di Romania din Roma și Biroul Național de Turism al României la Roma, în colaborare cu



Societatea Enescu și Institutul Cultural Român de la Londra, Muzeul Național „George Enescu” din București, Festivalul Internațional „George Enescu” și Academia Națională *Santa Cecilia* din Roma au dedicat ultima etapă a turneului „George Enescu în Italia”, Zilei Naționale a României.

Concertul a avut loc în Sala Petrassi a Academiei Naționale *Santa Cecilia* – Auditorium Parco della Musica, avându-i ca soliști pe violonistul Remus Azoitei (directorul artistic al Societății Enescu din Londra) și pianistul Eduard Stan (fondatorul Festivalului Enescu de la Heidelberg/Mannheim – 2005). Beneficiind de sprijinul Institutului Cultural Român, turneul „George Enescu în Italia” s-a desfășurat, pe parcursul anului 2011, și în alte trei orașe: Veneția, Verona și Torino. Concertul final de la Roma s-a bucurat și de patronajul ASR Principesa

Margareta a României, al Ministerului pentru Bunuri și Activități Culturale al Republicii Italiene, al Regiunii Lazio, Provinciei și Primăriei Romei.

Programul a cuprins: Enescu – *Impressions d'enfance* și Schubert – *Fantasia in Do Maggiore*. (Mihai Stan, coordonator proiect)

Compania de balet a Operei Naționale București pe scena Teatrului Gobetti din Torino

Ziua Națională a României a fost sărbătorită și la Torino, printr-un spectacol de teatru și o seară specială de balet, organizate la Teatrul Gobetti, prin Direcția României din afara țării.

La seara de balet și-au dat concursul prim-soliști și soliști ai compartimentului de balet al ONB, condus de Alin Gheorghiu. În program, numere consacrate din repertoriul clasic și neoclasic: o suită de *pas de deux* din creații renumite, pre-

cum *Lacul lebedelor* și *Spărgătorul de nuci* de Ceaikovski (coregrafia Marius Petipa, respectiv Alexa Mezincescu), *Giselle* și *Corsarul* de Adam (coregrafia Petipa), *Don Quijote* de Minkus (coregrafia Petipa), *Diana și Acteon* de Drigo (coregrafia A. Vaganova), *Flăcările Parisului* de Asafiev (coregrafia V. Vainonen), *Tango. Radio and Juliet*. (Anca Baloc)



Gaudeamus

Ca în fiecare an, în luna noiembrie, Romexpo a găzduit și anul acesta *Târgul Internațional Gaudeamus. Carte de învățătură*, cel mai bogat, mai divers și mai elegant târg de carte din România. În numai 5 zile aici s-au desfășurat peste 650 de evenimente: lansări de carte, întâlniri ale cititorilor cu scriitori și oameni de cultură, dezbateri, mese rotunde, recitaluri de muzică și poezie, minispectacole de muzică și dansuri tradiționale.

Ajuns la cea de-a 18-a ediție, târgul a avut ca invitat de onoare, Italia. Și asta nu întâmplător, ci în contextul aniversării a 150 de ani de la Unirea provinciilor italiene și crearea Italiei Mari, în 1861. Această participare a Italiei a constituit momentul de vârf al unei serii de evenimente dedi-

cate sărbătorii culturii și limbii italiene în România. Au fost prezente peste 15 personalități ale lumii culturale italiene de primă mărime, scriitori, critici literari, traducători și jurnaliști, invitați speciali. Ambasada Italiei a propus peste 30 de evenimente, aducând în premieră, în România, 34 de edituri reprezentative pentru actualitatea editorială din Italia.

De altfel, președintele de onoare al acestei ediții a fost tot un italian – Luciano de Crescenzo, care într-una din zilele de târg a oferit publicului o evocare a carierei sale de scriitor, actor și regizor de film. Printre invitații italieni de marcă s-au numărat și Marco Polillo, președintele Asociației Editorilor din Italia, profesorul Bruno Mazzoni, dar și renumitul

romancier, istoric și arheolog Valerio Massimo Manfredi, ale cărui volume au fost traduse în numeroase limbi ale planetei și erau bogat reprezentate la standurile expoziționale, traduse în limba română.

În acea minunată ambianță a târgului s-a detașat prin eleganță și stil „Cafeteria” RO.AS.IT. – Asociația Italianilor din România, spațiu în care s-au desfășurat multe din evenimentele târgului, dar și manifestările proprii, dintre care notăm: expoziția „100 de ani de emigrare italiană în România”, masa rotundă dedicată diversității culturale și conservării patrimoniului cultural al comunității istorice a italienilor din România, precum și recitalurile lui Antonio Furnari și Alex Tomaselli.

Acestora li s-au alăturat cu succes expozații standului RO.AS.IT. care au prezentat producția editorială a Asociației, pictură și măști venetiene, dar și echipa lui Pierluigi Maniero, care a răsfățat publicul cu delicatose italienești (la cerere, firește!).

Gabriela Tarabega

Seară de filme documentare
la Cafeteria RO.AS.IT.



2011



Masă rotundă la Cafeteria RO.AS.IT.



CATALOG • PROGRAM



Mircea Grosaru în dialog cu E.S. Mario Cospito



Pe urmele strămoșilor.

Întâlnire pe

Constant preocupată de îmbogățirea cunoștințelor etnicilor italieni din România despre cultura și țara de origine a emigranților ai căror descendenți sunt, Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. – a derulat în perioada 18 septembrie – 1 octombrie proiectul intitulat **Pe urmele strămoșilor. Întâlnire peste veacuri**. Realizat cu sprijinul financiar al Departamentului pentru Relații Interetnice din cadrul Guvernului României și al Ministerului Culturii și Patrimoniului Național, proiectul s-a constituit într-un veritabil drum refăcut, în sens invers, pe urmele străbunilor plecați spre România cu un veac în urmă. Astfel, un grup al RO.AS.IT. format din etnici italieni din mai multe orașe ale țării, printre care – București, Brezoi, Galați, Bacău, Suceava, Fălticeni, Pitești, Câmpulung Muscel, Petroșani, Sibiu – a vizitat Nordul Italiei, întâlnindu-se cu oficialități, neamuri, prieteni și cunoștințe din Bolzano, Trento, Predazzo, Cavalese, Bergamo, Milano, Venezia, Pordenone, Valvazone, Vittorio Veneto și Udine, localități din care porniseră cândva strămoșii lor, în căutarea unui trai mai bun. Cu ocazia acestei călătorii, etnicii italieni au participat și la **Festivalul România – Tradiții și valori europene**, organizat la Milano de Asociația Românilor din Italia (ARI).

File din jurnalul de călătorie al Orlandei Solari

Pentru mine călătoria a început la Deva, unde m-am alăturat grupului venit de la București. M-am bucurat de revederea cu cei cu care aveam amintiri minunate din toamna trecută, din acea săptămână de neuitat din Cetatea Eternă.

Am pornit în această călătorie cu gândul de a mă întâlni cu rudele din orașul în care a trăit peste 50 de ani fratele tatălui meu, cetățean italian născut în România și care, plecat să își facă datoria pentru țara sa, nu a mai revenit, decât în vizită în țara în care la sfârșitul sec. XIX i se stabiliseră buncii veniți din Prato Carnico, Udine, și unde i-au rămas părinții și frații.

19 septembrie. După ce am traversat Budapesta, frumoasa capitală a Ungariei, de pe Dunăre, ne-am așternut la drum, trecând prin Austria, care ne-a întâmpinat cu vreme rece și ploaie de toamnă. Peisajul este spectaculos, dar ploaia și ceața ne reduc vizibilitatea. Din cauza vremii nefavorabile renunțăm la vizitarea Salzburgului, spre regretul Angelei (Tomaselli), care dorea să bea o cafea la... Tomaselli. În apropiere de Innsbruck, surpriză! Apare zăpada. Și

Frammenti del giornale di viaggio di Orlanda Solari

Per me il viaggio è cominciato a Deva, dove ho incontrato il gruppo proveniente da Bucarest. Sono stata felice di rivedere le persone con le quali condividevo ricordi meravigliosi fin dall'autunno scorso, da quella settimana indimenticabile trascorsa nella Città Eterna.

Sono partita per questo viaggio pensando di incontrare i parenti nella città in cui è vissuto per più di 50 anni il fratello di mio padre, cittadino italiano, nato in Romania. Che, partito per compiere il suo dovere per il proprio Paese, è ritornato soltanto in visita nella località in cui, alla fine del sec. XIX i suoi nonni, giunti da Prato Carnico, in provincia di Udine, si erano stabiliti, e dove erano rimasti i suoi genitori ed i suoi fratelli.

19 settembre. *Dopo aver attraversato Budapest, la bella capitale dell'Ungheria, sul Danubio, abbiamo percorso l'Austria, che ci ha accolti con tempo freddo e pioggia autunnale. Il paesaggio era spettacolare, ma la pioggia e la nebbia riducevano la visibilità. A causa del maltempo rinunciamo di visitare Salzburg, per il dispiacere di Angela (Tomaselli), che avrebbe voluto*

ste veacuri

Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. – costantemente impegnata nell'arricchimento delle conoscenze degli etnici italiani di Romania per quanto riguarda la cultura e il paese di origine degli emigranti, e i cui discendenti sono nella stessa Associazione rappresentati, ha realizzato nel periodo dal 18 settembre al 1° ottobre il progetto intitolato **Sulle tracce degli antenati. Incontro attraverso i secoli**. Reso possibile con il sostegno finanziario del Dipartimento per le Relazioni Interetniche del Governo di Romania e del Ministero della Cultura e del Patrimonio Nazionale, il progetto si è concretizzato in un vero itinerario ripercorso, in senso inverso, sulle tracce degli antenati partiti dall'Italia verso la Romania un secolo fa. Così, un gruppo della RO.AS.IT., costituito da discendenti italiani e provenienti da più città del Paese (fra cui: București, Brezoi, Galați, Bacău, Suceava, Fălticeni, Pitești, Câmpulung Muscel, Petroșani, Sibiu) ha visitato il Nord d'Italia, incontrando alcune istituzioni, parenti, amici e conoscenze di Bolzano, Trento, Predazzo, Cavalese, Bergamo, Milano, Venezia, Pordenone, Valvazzone, Vittorio Veneto e Udine, località da cui erano partiti tanto tempo prima i loro antenati, alla ricerca di una vita migliore. Nell'occasione di questo viaggio gli etnici italiani hanno partecipato anche al **Festival Romania – Tradizioni e valori europei**, organizzato a Milano dall'Associazione dei Romeni d'Italia (ARI).

tot aici, la Wattens, am putut zări din autocar fabrica și muzeul Swarovski. La lăsarea seriei am ajuns la Bolzano, primul obiectiv al călătoriei noastre.

20 septembrie. Dimineața, după o scurtă plimbare prin împrejurimi, ne-am îndreptat spre *Academia Europeană EURAC*. Reunind cercetători din toată Europa, acest centru de studii pentru minorități lucrează la proiecte interdisciplinare, identificând soluții concrete la probleme de actualitate. Gazdele noastre, dnii Sergiu Constantin și Günther Rautz, ne-au prezentat situația aparte și probabil unică privind autonomia, a provinciei Bolzano – Alto Adige. S-au purtat discuții pe tema situației minorităților. Până la următoarea întâlnire, merg cu Angela și Alex Tomaselli și cu Alin Mezaroba la Muzeul arheologic, să-l vedem pe Ötzi, omul zăpezilor, una dintre cele mai vechi și mai bine păstrate mumii din lume.

În după-amiaza acestei zile am fost primiți la Palatul Provincial de dl președinte Mauro Minetti, discuțiile axându-se pe tema situației minorităților și a Tirolului de Sud. Dl președinte acceptă invitația de a vizita România.

21 septembrie. Pornim spre Trento. Ni se alătură dnii Eugen Crasan Gabrielli – președintele

bere un caffè da... Tomaselli. Nelle vicinanze di Innsbruck, sorpresa! Appare la neve. E sempre qui, a Wattens, abbiamo potuto scorgere dal pullman la fabbrica e il museo Swarovski. Al calar della sera siamo arrivati a Bolzano, il primo obiettivo del nostro viaggio.

20 settembre. Al mattino, dopo una breve passeggiata nei dintorni, ci siamo diretti verso *L'Accademia Europea EURAC*. Riunendo scienziati di tutta Europa, il Centro lavora con progetti interdisciplinari, ricercando soluzioni concrete per i problemi di attualità. I nostri ospiti, i signori Sergiu Constantin e Günther Rautz, ci hanno presentato la situazione particolare, e probabilmente unica, che riguarda l'autonomia della provincia Bolzano – Alto Adige. Si sono svolti alcuni dibattiti sul tema della situazione delle minoranze. Fino al successivo incontro, mi sono recata con Angela e Alex Tomaselli, e con

**Sulle tracce degli antenati.
Incontro attraverso i secoli**

OTTOBRE-DICEMBRE 11



La Academia Europeană – EURAC

trentinilor din România și Robert Schell, primarul orașului Brezoi.

La intrarea în Trento am fost întâmpinați de consulul onorific al României la Trento, dl Maurizio Passerotti, care ne-a condus la sediul Asociației *Trentini nel Mondo* reprezentate în România de *Circolo Trentino* de la Zărnești. Întâlnirea este relatată pe larg pe site-ul asociației gazdă.

Mergem și la sediul Provinciei Trento, primiți de dna asesor pe probleme de emigrație și migrație, Lia Beltrami. La întâlnire a fost prezent și dl deputat



Vizită la Palatul Provincial din Bolzano

Mircea Grosaru. Am fost apoi la *Cooperazione Trentina* unde dl Flavio Bezo, membru al *Trentini nel mondo* ne-a prezentat modul în care funcționează această asociație autonomă, care reunește persoane ce se implică voluntar în rezolvarea problemelor economice, sociale și culturale stringente. De la dl Crasan, ghidul nostru ad-hoc pentru această provincie superbă, am aflat că la Facultatea de sociologie din Trento au luat ființă celebrele Brigăzi Roșii. După o zi plină și obositoare ne îndreptăm spre Tesero, unde vom înnopta.

Alin Mezaroba, al Museo Archeologico per vedere Ötzi, l'uomo della neve, una delle mummie più vecchie e meglio conservate del mondo.

Nel pomeriggio siamo stati ricevuti al Palazzo della Provincia dal presidente Mauro Minetti. L'argomento in discussione è incentrato sul tema della situazione delle minoranze e del Tirolo del Sud. Il presidente ha accettato di visitare la Romania.

21 settembre. *Partiamo per Trento. Vengono con noi anche i signori Eugen Crasan Gabrielli – il presidente dei trentini di Romania e Robert Schell, il sindaco della città di Brezoi.*

All'entrata in Trento siamo stati accolti dal Console onorario di Romania in Trento, il signor Maurizio Passerotti che ci ha accompagnati alla sede dell'Associazione Trentini nel Mondo, rappresentata in Romania dal Circolo Trentino di Zărnești. L'incontro è raccontato in dettaglio sul sito dell'Associazione ospitante.

Ci rechiamo poi nella sede della Provincia di Trento, ricevuti dall'assessore per i problemi di emigrazione e migrazione, Lia Beltrami. All'incontro era presente anche l'onorevole Mircea Grosaru. Siamo stati poi alla Cooperazione Trentina dove il signor Flavio Bezo, membro dei Trentini nel mondo, ci ha presentato il sistema di funzionamento di questa associazione autonoma, che riunisce persone partecipanti volontariamente alla risoluzione dei problemi economici, sociali e culturali con cui si confrontano. Dal signor Crasan, la nostra guida ad-hoc per questa provincia splendida, abbiamo saputo che alla Facoltà di sociologia di Trento si sono formate le tristemente note Brigate Rosse. Dopo una giornata piena e faticosa, ci dirigiamo verso Tesero, dove passeremo la notte.

22 settembre. *Dopo colazione, servita da cameriere romene, siamo partiti per Predazzo. Giunti al Comune di questa piccola località, abbiamo incontrato nuovamente il console Maurizio Passerotti ed il suo segretario, il signor Dan Ion. Siamo stati accolti dall'assessore comunale alla cultura, Lucio Dellasega e dalla signora Bosin, la cugina del sindaco di Predazzo, il quale momentaneamente non era disponibile. Ma è stata l'occasione per assistere ad un commovente incontro tra la signora **Bosin** e la sua parente del nostro gruppo, la signora Natividad Luisa Murariu (n. **Bosin**). Era presente anche il signor Renzo*

22 septembrie. După micul dejun servit de ospătărițe române, am pornit-o spre Predazzo. Ajunși la Primăria din această micuță și cochetă localitate ne-am reîntâlnit cu dl consul Maurizio Passerotti și secretarul său, dl Dan Ion. Am fost întâmpinați de *asesore comunale alla cultura*, Lucio Dellasega și de dna Bosin, verișoara primăriței din Predazzo, indisponibile momentan. Dar asistăm la o întâlnire emoționantă între dna **Bosin** și ruda sa din grupul nostru, dna Natividad Luisa Murariu (n. **Bosin**). A fost prezent și dl Renzo Francescotti, scriitor, poet, regizor, autorul lucrării *Pe aripile unei rândunici*, o istorie a emigrației trentine în Transilvania începând cu anul 1851 (rândunica, pasăre migratoare, figurează pe stema localității). Am aflat foarte multe lucruri despre emigrația de la sfârșitul secolului XIX și am fost impresionată de determinarea acestor domni în demersurile lor de a căuta în România urmele celor plecați din această provincie. Dni Grosaru și Schell au propus înfrățirea dintre orașele Brezoi și Predazzo.

După vizitarea Bisericii SS Filippo e Giacomo și a Muzeului Geologic al Dolomiților, am plecat spre Cavalese, populara stațiune montană, parte din „Magnifica Comunità della Val di Fiemme” și centrul administrativ al acesteia. Aici, la Comunità Territoriale, am fost primiți de viceprimarul localității, dl președinte Raffaele Zancanella și de președintele Casei Rurale, care ne-au vorbit despre legăturile ce le au cu Craiova, cu care ar dori să se înfrățescă.

23 septembrie. Părăsim cu regret Dolomiții, pornim spre Lombardia, spre Milano, capitala economică și a modei. Oprim însă în Tesero să cumpărăm ziarele locale, în care aflasem că apăruseră articole despre noi, și vizităm Bergamo, prilej pentru dna Grosaru să ne povestească despre familia dânzei cu rădăcini pe aceste meleaguri. Am urcat cu funicularul în Città Alta, am vizitat catedrala și am admirat pitorescul orașului vechi.

24 septembrie. Am plecat cu toții să descoperim Milano. Un grup restrâns am vizitat excentricul Castel Sforzesco, care adăpostește trei muzee, printre care Muzeul de Artă Antică, a cărui colecție include renumita sculptură *Pietà Rondanini*, ultima operă a lui Michelangelo. Am descoperit într-unul din muzee o statuie a Fecioarei

Francescotti, scrittore, poeta, regista, autore del lavoro Sulle ali di una rondine, una storia dell'emigrazione trentina in Transilvania a partire dal 1851 (la rondine, uccello migratore, è presente sullo stemma della



località). Abbiamo scoperto molte cose sull'emigrazione della fine del secolo XIX e sono rimasta colpita dalla decisione di questi signori di voler cercare in Romania le tracce di coloro che erano partiti da questa provincia. I signori Grosaru e Schell hanno proposto il gemellaggio tra le città di Brezoi e di Predazzo.

Dopo aver visitato la Chiesa dei santi Filippo e Giacomo ed il Museo geologico delle Dolomiti, siamo partiti per Cavalese, popolare stazione montana, facente parte della „Magnifica Comunità della Val di Fiemme” e centro amministrativo di quest'ultima. Qui, alla Comunità Territoriale, siamo stati accolti dal vicesindaco della località, il presidente Raffaele Zancanella e dal presidente della Cassa Rurale, che ci hanno parlato dei legami che hanno con Craiova, con cui desiderebbero gemellarsi.

23 settembre. Lasciamo le Dolomiti e partiamo per la Lombardia, a Milano, la capitale economica e della moda in Italia. Sostiamo però a Tesero per comprare i giornali locali, dai quali apprendiamo che sono apparsi degli articoli su di noi. Lungo il percorso visitiamo Bergamo, occasione, questa, per la signora Grosaru di raccontarci della sua famiglia con radici in questa zona. Siamo saliti con la funivia in Città Alta, abbiamo visitato la cattedrale e abbiamo ammirato il pittoresco panorama della città vecchia.

24 settembre. Siamo partiti tutti alla scoperta di Milano. Un gruppo ristretto ha visitato il Castello

Întâlnire cu oficialități locale

– *Madonna del Coazzone*, atribuită lui Pietro Antonio **Solari**. M-a amuzat faptul că a existat în secolul XV un artist cu nume ca al meu. Poate suntem rude!!! Am vizitat Domul, unde a doua zi urma să aibă loc înscăunarea noului arhiepiscop de Milano, după care am pornit în grabă spre Piazza San Lorenzo alle Colone unde se desfășura programul Asociației Românilor din Italia. Contribuția RO.AS.IT. la acest program: un stand cu obiecte de artă tradițională românească și italiană, expozițiile *Contribuții italiene în arhitectura Bucureștiului și Icoane pe sticlă* a Mihaelei Profiriu Mateescu (Culluri), la Biserica Ortodoxă Română de pe Via de Amicis. Am ascultat programul de muzică populară, am vizitat și Biserica San Lorenzo Maggiore, am fotografiat statuia împăratului Constantin din piață și am intonat, spre final, imnul RO.AS.IT.

25 septembrie. Dl Romulus Popescu, președintele ARI, ne-a condus la Consulatul României

Sforzesco, che ospita tre musei, tra cui il Museo d'Arte Antica, la cui collezione include la celebre scultura Pietà Rondanini, l'ultima opera di Michelangelo. Abbiamo scoperto in uno dei musei una statua della Vergine – Madonna del Coazzone, attribuita a Pietro Antonio Solari. Sono rimasta sorpresa dal fatto che nel secolo XV sia esistito un artista con un nome simile al mio. Forse siamo parenti!!! Abbiamo visitato il Duomo, dove il giorno dopo si sarebbe svolto l'insediamento del nuovo arcivescovo di Milano, dopo di che siamo partiti in fretta per Piazza San Lorenzo alle Colonne dove si svolgeva il programma dell'Associazione dei Romeni d'Italia. Il contributo RO.AS.IT. a questo programma consisteva in un banco espositivo con oggetti d'arte tradizionale romena e italiana, le mostre Contributi italiani nell'architettura di Bucarest e Icoane su vetro di Mihaela Profiriu Mateescu (Culluri), alla Chiesa Ortodossa Romena in Via de Amicis. Abbiamo ascoltato il programma di musica popolare, e poi visitato la Chiesa di San Lorenzo Maggiore; abbiamo fotografato

La Bergamo





din Milano, situat într-o vilă cochetă pe Via Lotto. Aici am aranjat tablourile Angelei Tomaselli, a cărei expoziție se va vernisa la o dată ce se va stabili ulterior. Am plecat apoi cu metroul în Piața Domului, am vizitat Galleria Vittorio Emanuele II situată între Dom și teatrul La Scala. După prânz am fost la Pinacoteca di Brera, care reunește capodopere cu semnătura lui Caravaggio, Rafael, Tiziano, Botticelli, Tintoretto, Veronese, Tiepolo, Rembrandt, Rubens, Modigliani, Picasso și mulți alții. După pinacotecă am pornit pe jos pe drumul, de această dată cunoscut, spre Via de Amicis, la biserică, pentru a lua parte la un concert de muzică clasică. Am audiat doar prima parte a concertului, susținut de doi tineri violoniști, Corneliu Babira și George Butușină, interpretând *Balada* lui Ciprian Porumbescu, *Csárdás* de Vittorio Monti și *Căruța poștei* de Grigoraș Dinicu.

26 septembrie. Dimineața am plecat spre Veneția, oprindu-ne și la Basilica Sf. Anton din Padova. La Marghera, am putut admira Riviera del Brenta, unde în sec. XVI – XVIII unele dintre cele mai importante familii venețiene și-au construit reședințe de-a lungul râului Brenta, cale navigabilă care leagă Veneția de Padova.

27 septembrie. Zi rezervată vizitării Veneției. Eu am avut program diferit, am plecat la Vittorio Veneto provincia Treviso, pentru a-mi vedea rudele.

28 septembrie. În prima parte a zilei am văzut locuri interesante grație rudelor mele și după ce am

nella piazza antistante la statua dell'imperatore Costantino ed infine abbiamo cantato l'inno RO.AS.IT.

25 settembre. Il signor Romulus Popescu, presidente dell'Associazione dei Romeni d'Italia, ci ha accompagnati al Consolato di Romania di Milano, situato in una villa in Via Lotto. Qui abbiamo sistemato i dipinti di Angela Tomaselli, la cui mostra sarà aperta ulteriormente. Siamo partiti poi in metropolitana verso Piazza del Duomo e abbiamo visitato la Galleria Vittorio Emanuele II situata tra il Duomo e il teatro La Scala. Dopo pranzo abbiamo visitato la Pinacoteca di Brera, che riunisce capolavori con la firma di Caravaggio, Raffaello, Tiziano, Botticelli, Tintoretto, Veronese, Tiepolo, Rembrandt, Rubens, Modigliani, Picasso e molti altri. Dopo la Pinacoteca siamo andati a piedi, questa volta su un percorso noto, verso Via de Amicis, alla chiesa, per partecipare a un concerto di musica classica. Abbiamo ascoltato solo la prima parte del concerto, eseguito da due giovani violonisti, Corneliu Babira e George Butușină, che hanno interpretato la *Ballata* di Ciprian Porumbescu, *Csárdás* di Vittorio Monti e *La carrozza della posta* di Grigoraș Dinicu.

26 settembre. Al mattino siamo partiti per Venezia, sostando alla Basilica di S. Antonio di Padova. A Marghera, abbiamo potuto ammirare la Riviera del Brenta, dove nei sec. XVI – XVIII alcune delle famiglie veneziane più importanti hanno costruito le loro residenze lungo il fiume Brenta, via navigabile che unisce Venezia a Padova.

La Bolzano



La Venezia

trecut pe la toate neamurile noastre să le spun *arrivederci* am pornit spre Udine, unde am ajuns la Santa Messa pentru strămoșii emigrați în România, celebrată de Mons. Luciano Nobile, Arciprete della Cattedrale și de padre Ioan Mărginean Cociș. Liturghia s-a ținut în Oratorio della Purità, pictat de Tiepolo. A fost un moment emoționant care a marcat practic încheierea acestei întoarceri în timp pe meleagurile străbunilor. Pentru mine, urmașă de friulani, momentul a avut o încărcătură emoțională dublă.

30 septembrie. Am vizitat Udine și Galeria de artă antică a Castelului. Seara am luat o cină tradițională friulană la *Osteria Al Collo*, stropită cu vin friulan și în acordurile muzicii italiene interpretate de Alex Tomaselli.

Am fost un grup vesel și totul s-a desfășurat fără probleme. Totul a fost minunat și în aceste zile de neuitat m-am bucurat de compania a două doamne deosebite, Ioana Grosaru și Angela Tomaselli, astfel că pe lângă programul călătoriei desfășurate conform proiectului RO.AS.IT., am avut parte și de o instruire artistică.

1 octombrie. Plecăm spre casă, de data aceasta prin Slovenia, cu sufletul plin încă de emoția întâlnirilor cu oameni și locuri dragi nouă, dar și cu bucuria imensă de a fi trăit câteva zile printre minunile create în această țară de poveste de semeni ai noștri, indiferent de veacul în care au trăit.

27 settembre. *Giorno riservato alla visita di Venezia. Io ho avuto un programma diverso, sono partita a Vittorio Veneto, in provincia di Treviso, per vedere i miei parenti.*

28 settembre. *Il primo giorno ho visto alcuni luoghi interessanti grazie ai miei parenti, e dopo aver visitato tutti costoro per dire arrivederci sono partita per Udine, dove sono giunta alla Santa Messa per gli antenati emigrati in Romania, concelebrata da Mons. Luciano Nobile, Arciprete della Cattedrale, e da padre Ioan Mărginean Cociș. La liturgia si è svolta nell'Oratorio della Purità, dipinto da Tiepolo. È stato un momento commovente, che ha marcato praticamente la conclusione di questo ritorno nel passato e nelle terre degli antenati. Per me, discendente di friulani, il momento ha avuto una doppia carica emozionale.*

30 settembre. *Abbiamo visitato Udine e la Galleria di Arte Antica del Castello. La sera abbiamo avuto una cena tradizionale all' Osteria Al Collo, con vino friulano e con gli accordi della musica italiana cantata da Alex Tomaselli.*

Siamo stati un gruppo allegro e ogni cosa si è svolta senza problemi. Tutto è stato meraviglioso, e durante questi giorni indimenticabili ho goduto la compagnia di due signore speciali, Ioana Grosaru e Angela Tomaselli. Così, oltre al programma del viaggio, svolto secondo il progetto RO.AS.IT., ho goduto anche di un'istruzione artistica.

1 ottobre. *Partiamo verso la casa, questa volta attraverso Slovenia, con l'anima ancora piena dell'emozione degli incontri con persone e posti cari, ma anche con la gioia immensa di aver vissuto qualche giorno fra le meraviglie create in questo paese da favola dai nostri simili, qualunque sia il secolo in cui siano vissuti.*

MALLtilingvism

La începutul acestei toamne, Reprezentanța Comisiei Europene în România în colaborare cu Departamentul pentru Relații Interetnice al Guvernului României au organizat, la Băneasa Shopping City, un interesant eveniment cultural intitulat *MALLtilingvism – Voci și culoare*, dedicat *Zilei Europene a limbilor străine*.

În acest cadru au fost omagiate importanța și frumusețea limbilor străine, cu scopul de a sensibiliza publicul european față de plurilingvism, de a cultiva diversitatea culturală și lingvistică, precum și de a încuraja învățarea limbilor străine, în școală sau în afara acesteia.

Asociația Italienilor din România – RO.AS.IT., în calitate de partener al evenimentului, a fost prezentă, alături de celelalte minorități naționale

din țară, cu un stand care a cuprins producția editorială a asociației – cărți și periodice, broșuri și flyere de prezentare a organizației și activității acesteia. Au participat, de asemenea, elevi de la Liceul Dante Alighieri, secția de limbă italiană, cu un recital de poezie, cu dansuri și cântece în limba italiană.

Pe tot parcursul zilei au rulat filmele RO.AS.IT.: *La storia che ci separa. Le storie che ci uniscono / Istoria care ne separă. Istoriile care ne unesc* și *Il campo d'estate di Brezoi / Tabăra de vară de la Brezoi*.

Întreaga manifestare s-a bucurat de o mare afundență de public, care a urmărit cu interes oferta organizatorilor. (G.T.)



Elevi ai Liceului „Dante Alighieri” la *Ziua Europeană a limbilor străine*





Un pittore poco noto

Tasso Marchini

75 anni fa, il 19 ottobre 1936, è morto in Italia, nella casa di cura Villa Bellaria di Arco di Trento, il pittore Tasso Marchini.

L'artista è nato nel 1907 a Belgrado, da padre italiano, Giulio Marchini, architetto, originario di Ancona e da madre di nazionalità serba. Durante la Prima Guerra Mondiale perde il padre e smarrisce la sua famiglia, giungendo a Oradea, dove lo trova una zia di modeste condizioni che si prende cura di lui. Frequenta il liceo, con molte privazioni e, in quel periodo, contrae una malattia grave ai polmoni.

Tasso Marchini scopre presto la sua vocazione, e tra gli anni 1925 - 1928 è studente della Scuola di Belle Arti di Cluj. Qui vive con alcuni compagni in una misera abitazione in Strada Piezișă al nr. 17, dove si forma il gruppo artistico *Boema*, nome dovuto al collega e amico Ștefan Gomboșiu.

Intuendo probabilmente la sua fine imminente, l'artista si affretta: in solo dieci anni, nonostante la sua salute debole, lavora instancabilmente, con passione, a disegni e dipinti (sembra che in Transilvania si trovino quasi 300 dei suoi lavori), esprimendo un forte senso della composizione e un cromatismo raffinato. Viaggia, e dipinge a Sighet, Blaj, Baia Mare, Ungheni. Ha dipinto insieme a Catul Bogdan la chiesa di Cerghidul Mare e insieme a Traian Bilțiu Dăncuș la chiesa greco-cattolica di Sighet, e quella ortodossa di Rășinari. Ha realizzato da

În urmă cu 75 de ani, la 19 octombrie 1936, s-a stins din viață în Italia, la sanatoriul Villa Bellaria din Arco di Trento, pictorul Tasso Marchini.

Artistul s-a născut în anul 1907 la Belgrad, din tată italian, Giulio Marchini, arhitect originar din Ancona și mamă de naționalitate sârbă. În timpul Primului Război Mondial își pierde tatăl și se rătăcește de familie, ajungând la Oradea, unde îl găsește o mătușă de condiție modestă, care îl va crește. Își face studiile liceale cu multe privațiuni și, în acea perioadă, se îmbolnăvește grav de plămâni.

Tasso Marchini își descoperă de timpuriu vocația și între anii 1925 - 1928 este student al Școlii de Arte Frumoase din Cluj. Aici împarte cu câțiva colegi o locuință mizeră din Strada Piezișă nr. 17, unde ia naștere gruparea artistică Boema, nume datorat colegului și prietenului său, Ștefan Gomboșiu.

Intuindu-și parcă sfârșitul apropiat, artistul se grăbește; într-un interval de numai zece ani, cu toată sănătatea sa precară, lucrează neistovit, cu pasiune, desene, pictură (se pare că în Transilvania s-ar afla aproape 300 de pânze ale sale), dovedind un puternic simț al compoziției, o cromatică rafinată. A călătorit și a pictat la Sighet, Blaj, Baia Mare, Ungheni. A pictat alături de Catul Bogdan biserica din Cerghidul Mare și alături de Traian Bilțiu Dăncuș biserica greco-catolică din Sighet și pe cea ortodoxă din Rășinari. A executat, singur de data aceasta, picturi murale pentru biserica din Mănăstireni-Cluj.

Tasso Marchini a expus între anii 1929 și 1934, în grup, la Cluj, Dej, Timișoara și a participat la câteva Saloane oficiale din București. Dar Clujul rămâne orașul în a cărui atmosferă artistică pictorul s-a simțit mereu perfect integrat și în care, alături de prietenii cu care a împărțit traiul cotidian și aspirațiile spre înțelegerea artei, și-a limpezit ideile, și-a conturat stilul propriu.

La sfârșitul anului 1935 boala nu i-a mai dat răgaz. La insistențele consulului italian din Cluj, statul italian l-a ajutat pe pictorul care își păstrase cetățenia italiană, cu o bursă, pentru a-și îngriji sănătatea.

Astfel, Tasso Marchini a ajuns, prea târziu însă, la Arco di Trento, în Nordul Italiei. Plin de speranțe încă, artistul îi scrie din sanatoriu prietenului Fülöp: „...cât despre pictură, acum văd totul foarte limpede și bănuiesc că după atât de multă meditație voi face lucruri minunate...”. Le-ar fi făcut, fără îndoială, dacă ar mai fi avut timp.

Cea din urmă dorință a sa, înainte de a se odihni în cimitirul din Arco di Trento, a fost să aibă la mormânt un mic monument făcut de prietenul său, sculptorul Romul Ladea, și pe care să fie scris doar: „Tasso Marchini, pittóre”.

Lucrări ale artistului se află în muzee și în colecții particulare, figurând și în expoziții organizate la Cluj și



chini

solo alcune pitture murali per la chiesa di Mănăstireni-Cluj.

Tasso Marchini ha esposto in gruppo, tra gli anni 1929 e 1934, a Cluj, Dej, Timișoara ed ha partecipato ad alcuni Saloni ufficiali di Bucarest. Ma Cluj rimane la città nella cui atmosfera artistica il pittore si è sempre sentito perfettamente integrato e nella quale, insieme agli amici con cui ha diviso la vita quotidiana e le aspirazioni nel comprendere l'arte, ha dispiegato le idee ed ha definito il proprio stile.

Alla fine dell'anno 1935 la malattia non gli da tregua. Dietro le insistenze del Console italiano di Cluj lo stato italiano aiuta il pittore, che aveva mantenuta la cittadinanza italiana, con una elargizione, affinché possa curare la propria salute. Così Tasso Marchini giunge, però troppo tardi, ad Arco di Trento, nel Nord d'Italia. Ancora pieno di speranze, l'artista scrive dalla casa di cura al suo amico Fülöp: „...per quanto riguarda la pittura, vedo tutto chiaramente e credo che dopo tanta meditazione, farò delle cose meravigliose...” Le avrebbe fatte, senza dubbio, se avesse avuto più tempo.

Il suo ultimo desiderio, prima di riposare nel cimitero di Arco di Trento, è stato di avere sulla tomba un piccolo monumento realizzato dal suo amico, lo scultore Romul Ladea, su cui sia scritto soltanto: „Tasso Marchini, pittore”.

I lavori dell'artista sono conservati in musei e in collezioni private, figurando anche in mostre organizzate a Cluj e Budapest. Una retrospettiva è stata organizzata a Cluj nel 1966, ripetuta a Oradea e a Tg. Mureș.

Nell'anno 1984, il critico Negoită Lăptoiu ha pubblicato una monografia intitolata *Tasso Marchini*, e nel 2007 appare anche in lingua ungherese, a Budapest e Cluj, a cura di Murádin Jenő.

Nel corso dell'ultima estate Székely Sebestyén György, il giovane direttore della Galleria *Quadro* di Cluj, ha organizzato una splendida mostra intitolata „Boema – Giovane arte del Cluj interbellico” – occasione mediante la quale la gente ha potuto ammirare anche alcuni dipinti di Tasso Marchini. Nel volume apparso insieme alla mostra, numerose riproduzioni di certi lavori di Tasso Marchini, fotografie, lettere, testi hanno riportato in primo piano la personalità dell'artista.

Nota soprattutto nell'area transilvana, l'opera di Tasso Marchini attende ancora di essere ammirata quale una parte importante dell'arte romena.



Budapesta. O retrospectivă s-a organizat la Cluj în anul 1966, itinerată la Oradea și Tg. Mureș.

În anul 1984, criticul Negoită Lăptoiu a publicat o primă monografie Tasso Marchini, iar în 2007 apare următoarea, în limba maghiară, la Budapesta și Cluj, datorată lui Murádin Jenő.

În vara acestui an, Székely Sebestyén György, tânărul director al Galeriei Quadro din Cluj, a organizat o splendidă expoziție intitulată „Boema - Tânăra artă clujeană interbelică”, prilej cu care au putut fi admirate și pânze ale lui Tasso Marchini. În amplul volum apărut odată cu expoziția, numeroase reproduceri după lucrări ale lui Tasso Marchini, fotografii, scrisori, texte au readus în prim-plan personalitatea artistului.

Cunoscută mai ales în spațiul transilvan, opera lui Tasso Marchini așteaptă încă să fie privită ca o parte importantă a artei românești.

Liana Maria Gomboșiu

Tasso Marchini, un pictor prea puțin cunoscut

OTTOBRE-DICEMBRE 11

PUGLIA (II)

CASTEL del MONTE: il sogno

Ci siamo lasciati alle spalle Trani, di cui abbiamo parlato nel numero di luglio-settembre di questa rivista. Ora facciamo un balzo di circa 40 chilometri nell'entroterra, e andiamo a conoscere una perla architettonica e storica della Puglia: Castel del Monte, incluso fin dal 1996 nei siti UNESCO come patrimonio dell'umanità. Si erge solitario nelle Murge baresi su di un'altura a 540 metri, laddove le stesse Murge annunciano l'approssimarsi del preappennino che separa il versante adriatico dal versante tirrenico dell'Italia. Il luogo, di rarefatta bellezza, offre un panorama a perdita d'occhio, e per 360° tutto attorno.

Raramente, dovendo parlare di un castello, la sua descrizione si intreccia così fortemente con il

personaggio storico che lo ha realizzato: Federico II di Svevia, della dinastia germanica degli Hohenstaufen, vissuto dal 1194 al 1250, imperatore di Germania per parte di padre (era figlio dell'imperatore Enrico VI e nipote di Federico II, detto il "Barbarossa"); re di Sicilia – che a quel tempo includeva anche la Puglia, la Basilicata e la Calabria, ossia quello che sarà conosciuto come *Regno delle Due Sicilie*. Questo lascito gli veniva da parte di madre, Costanza d'Altavilla, di discendenza normanna; e infine re di Gerusalemme. Al culmine della sua potenza, l'impero di Federico si estendeva dal Mare del Nord, giù per tutta la Germania e per la Borgogna a ovest. A est comprendeva tutta l'Austria e poi,

Noterelle storiche

La doppia eredità, germanica e normanna, rese Federico II il sovrano più potente d'Europa nel XIII secolo. Per via paterna, egli ricevette, oltre al ducato di Svevia e ad altri domini tedeschi, la corona imperiale e quella dei regni di Germania, Italia e Borgogna; per via materna, ereditò il regno di Sicilia, comprendente tutta l'Italia meridionale. Per questo motivo incominciò una lunga stagione di conflitti con il papato, che sentiva i suoi domini nell'Italia centrale come accerchiati e minacciati da questa unificazione delle corone su di un'unica testa. Cinse, incoronandosi da solo, anche la corona di re di Gerusalemme. Il grande ostacolo alla sua completa supremazia fu il papato. Tra il 1240 e il 1250 Federico tentò di occupare Roma, per realizzare il suo sogno di restaurare l'Impero Romano. Ma papa Innocenzo IV e i comuni lombardi fecero fallire i suoi piani. Nutriva simpatie per il mondo islamico, del quale apprezzava la raffinatezza e la cultura. Cresciuto a Palermo, città profondamente impregnata della cultura araba, egli si mostrò tollerante e benevolo nei confronti dei sudditi musulmani ed ebrei, con i quali amava spesso discutere di filosofia e di scienza. Intrattene una corrispondenza con maestri islamici (le cronache ci documentano sul fatto che parlasse circa nove lingue: comprendenti oltre all'arabo, il latino, l'ebraico, il dialetto siciliano „illustre” nel quale poetava, il pugliese -che usava in privato), il francese, e naturalmente il tedesco). Trattò con amicizia i sultani d'Egitto e di Tunisi, che imitò nel loro costume di donare ai propri amici delle belve feroci. Federico non ebbe comunque esitazione quando fece espellere gli abitanti islamici dalla Sicilia e li fece trasferire a Lucera, in Puglia, dove

avrebbero costituito un'autentica colonia. Nella sua vita le vicende della guerra, contro i Comuni e i pontefici, occupano decenni interi, ma è l'opera legislativa e culturale promossa alla corte siciliana a rappresentare l'aspetto più rilevante del suo governo. Nelle „*Costituzioni Melfitane*”, sorta di summa giuridico-amministrativa del tempo, Federico disegna il progetto di un regno accentratore e burocraticamente solido, tollerante verso le diverse etnie e religioni ospitate nel territorio. La filosofia naturale e la poesia in volgare sono all'interno della cultura federiciana i contributi più nuovi e originali. Alla corte di Federico, come riconoscerà lo stesso Dante, la lingua italiana mosse i suoi primi passi con la „Scuola poetica Siciliana”.



pietrificato

ancora più giù, tutta l'Italia del nord, del centro-nord e del sud, compresa la Sicilia. Restava esclusa dal suo immenso dominio solo parte del centro Italia, che apparteneva al potere temporale dello Stato della Chiesa.

In conclusione, sono tante e tali le cose da scoprire su questo straordinario personaggio e su questo monumentale sito, che ci dilungheremo su di essi ancora per un altro articolo di questa rubrica.

Il castello, perfetto e simmetrico come una gemma tagliata, è di ignoto architetto, anche se molti storici concordano che lo stesso Federico II abbia messo mano al suo disegno. È incerta anche la data di costruzione; un documento – l'unico che si riferisce al castello – fa ritenere che nel 1240 fosse già in fase di avanzata costruzione.

Castel del Monte è stato definito da Lino Patruno, studioso dei castelli e delle dimore in Puglia e Basilicata:

„ambiguo come la Gioconda di Leonardo, misterioso come il Santo Graal, inquietante come una visione, profetico come un miracolo”. E lo stesso autore continua: “Perché fu costruito Castel del Monte? Si possono dare cento risposte, ciascuna con la sua parte di verità. Castel del Monte è cento cose, e altrettante non lo è. [Esso è] espressione massima di un Medioevo enigmatico, nel senso che si pone esso stesso come apparenza che rivela ma nasconde, e sfida l'intelligenza ad entrare nel gioco degli enigmi. Entriamoci. Anzitutto Castel del Monte non è un castrum, un castello per la difesa militare: perché non ha un fossato, non ha ponte levatoio, non ha caditoie per i proiettili e l'olio bollente, non ha scuderie, non ha piazza d'armi, non ha camerate, non ha cucine e magazzini per la guarnigione, non ha sotterranei per i prigionieri, non controlla passaggi obbligati né posizioni strategiche, non ha vie segrete per la fuga, non è mai stato impegnato in combattimento.

Castel del Monte non è residenza di caccia, né domus né locus solaciarum (luogo di delizie): perché ha solo sedici stanze, tutte uguali, senza sale da pranzo,



né saloni di ricevimento, né camere da letto. Troppo poco per la corte tanto colta, raffinata, elegante e rumorosa quanto folcloristica e ingombrante che seguiva ovunque Federico di Svevia. Concubine, animali esotici, indovini, astrologi, filosofi, poeti, occultisti, falconieri: per colpire l'immaginazione di chi li osservava. Castel del Monte è costruito in posizione tale da poter essere visto da ogni direzione. In modo da inviare al mondo circostante un preciso, impressionante messaggio di autorità, di potenza, di sovranità terribile. A forma di ottagonato, in lontananza ha l'aspetto di una corona: e appunto otto sono le lamine di oro che compongono la Reichkrone, la corona imperiale (l'unica corona al mondo non di forma rotonda). [...] Lotto è ciò che lega l'infinito al finito, ciò che fonde il perfetto e l'imperfetto. È simbolo della rivelazione, perché somma delle sette giornate della creazione e di quella della resurrezione.

Infatti, nel Medioevo, erano a pianta ottagonale i battisteri, che rappresentavano così il giorno dopo il settimo giorno della creazione, ossia l'ottavo, che annuncia la resurrezione di Cristo. Ottagonale è anche la Cappella Palatina di Aquisgrana, così come il grande lampadario che ivi pende dal soffitto, voluta da Carlo Magno e teatro dell'incoronazione di Federico.

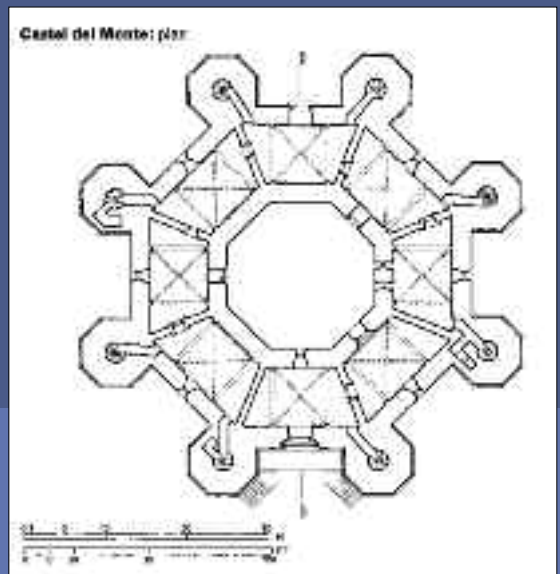
Tornando a Castel del Monte: immaginate in sintesi un monumentale blocco di forma ottagonale, ai cui otto spigoli si appoggiano altrettante torri anch'esse ottagonali. La distribuzione dello spazio interno si articola su due piani, ognuno dei quali presenta otto stanze di forma trapezoidale – tutte uguali – raccolte attorno ad un cortile. Il prospetto principale, sul lato est, è dominato da un maestoso portale di impianto gotico. Il cortile, compatto e severo, che ripete nella forma ottagonale l'impostazione di tutto l'edificio, alleggerisce la sua massa muraria solo in corrispondenza dei tre portali di



Castel del Monte

comunicazione con le sale del piano terra, e delle tre porte finestre corrispondenti ad altrettante sale del piano superiore.

Il castello è stato costruito con una pietra calcarea locale, che assume tonalità bianche o rosate a seconda dei momenti del giorno e delle situazioni meteorologiche. Inoltre è stato adoperato il marmo, bianco o leggermente venato, oggi superstita nelle preziose finestre del primo piano e nelle decorazioni delle sale, ma che in origine doveva costituire gran parte dell'arredo del castello. Il castello, armonica sintesi architettonica di tre stili: il normanno, il gotico e l'arabo, purtroppo oggi appare spogliato di tutti i suoi marmi, statue, lastre e fregi. Per secoli è stato lasciato all'incuria e adibito a molti usi:



fortezza, caserma, carcere. Perfino Carlo VII di Borbone nel 1757 diede incarico di utilizzare dei marmi provenienti da Castel del Monte per la costruzione della sua Reggia di Caserta. Poi, Castel del Monte fu sistematicamente devastato, e divenne ricovero per pastori, briganti, profughi politici, fino ad essere del tutto abbandonato. Bisognerà attendere il 1876 perché venga acquisito dallo Stato italiano e avviato a protezione e restauri. Restauri che riprenderanno con continuità e cautela scientifica solo nel 1928.

Eppure, pur dopo tutte queste vicende, Castel del Monte non cessa di stupire e, soprattutto, continua ad esercitare il suo fascino misterioso. Diversi studiosi si sono cimentati nel cercare di interpretare le ragioni per cui fu costruito – l'imperatore Federico non lo abitò mai – e soprattutto perché fu concepito architettonicamente in modo così originale e unico. È stato dunque di volta in volta interpretato in chiave architettonica-astronomica (perfino come una sorta di Tempio del Sole) e magico-misterica, anche se, bisogna ammetterlo, in modo spesso molto fantasioso da parte dei cultori della tradizione esoterica.

In realtà, e secondo gli studi più accreditati, pur manifestando la potenza e la terribilità del suo signore (non dimentichiamo che Federico fu un despota, spesso spietato; illuminato e all'avanguardia rispetto ai suoi tempi, ma despota), il suo scopo primario era di essere all'interno di un sistema castellare organizzato per svolgere funzioni di controllo sul territorio. Tuttavia non va trascurato che l'edificio costituisce una delle massime espressioni di simbolismo, con le sue implicazioni astronomiche, geografiche, matematiche e geometriche. Ma di questo aspetto, molto interessante e oseremmo dire „intrigante”, parleremo nella seconda parte dell'articolo, sul prossimo numero della rivista.

Appunti geografici ed etnici

Federico II Hohenstaufen ha letteralmente disseminato la Puglia – la sua regione preferita – dei suoi castelli e domus. Se ne scoprono tracce, o testimonianze più complete e restaurate nei seguenti luoghi (per citare i principali ed escludendo Castel del Monte): Foggia, Lucera, Bari, Barletta, Brindisi, Gioia del Colle, Monte Sant'Angelo, Oria, Sannicandro, Trani, Vieste, Apricena, Castel Fiorentino, Gravina, Melfi, Lagopesole. In tutta la sua vita, e solo in Puglia, Federico costruì 68 castelli e 42 palazzi. Ma gli studiosi, ne hanno contati circa 200 in tutto il sud dell'Italia, fino alla Sicilia compresa. Federico amò soprattutto Foggia dove costruì la più splendida delle sue regge: grandi sale, marmi policromi, statue, colonne, giardini e fontane, perfino un laghetto artificiale per tutti i tipi di uccelli acquatici che egli amava osservare e studiare. Specificamente in Puglia, di molte di queste costruzioni restano solo ruderi o “tracce”, ma di molte di esse, sia pure dopo rimaneggiamenti e arbitrarie aggiunte da parte delle successive dinastie regnanti degli Angioini, degli Aragonesi e dei Borboni, è possibile ancora oggi ammirarne la magnificenza.

Italia din inima Tecuciului



8 noiembrie 2011. Tecuci. O însoțită zi de toamnă trimite umbre și lumini printre frunzele ruginite ale copacilor încărcăți cu amintiri. Clopotele impunătoarei Catedrale „Sf. Mare Mucenic Gheorghe” vestesc sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril. Cu peste șazeci de ani în urmă, se naștea în această urbe, într-o familie de etnici italieni (partea maternă), acea care semnează astăzi: pictor iconograf Mihaela Profiriu Mateescu, fostă Culluri. Se află, aici, la vernisajul celei de-a 67 expoziții. A fost cu icoanele sale în țară, și aproape pe toate continentele. Pictarea Bisericii ortodoxe în stil maramureșean din Venezuela i-a adus, în anul 2000, medalia „Crucea Patriarhală pentru Mireni”. Cu o emoție greu stăpănită își amintește de anii copilăriei când își aniversa ziua numelui odată cu tatăl său, Mihai Profiriu, prim-procuror al orașului. Destinul i-a purtat pașii spre Iași, apoi i-a fixat în București. Are doi fii, cinci nepoți, iar mama sa, născută la Tecuci, numără 91 de ani. Prin ea i s-a transmis talentul spre pictură.

Se bucură la revederea casei părintești, chiar dacă este puțin schimbată, iar pe locul minunatei grădini unde, odinioară, se juca cu verișoara sa, a crescut un bloc de locuințe... Se bucură că memoria tecucenilor mai păstrează, încă, și astăzi, ca punct de reper Piața Profiriu, cu Statuia Cercetașilor.

În alte vremuri erau multe familii de italieni în Tecuci. Casele din centru, în majoritate, poartă amprenta meșterilor veniți din Peninsula. La monumentală Catedrală „Sf. Mare Mucenic Gheorghe”, placată în cărămidă aparentă a lucrat și meșterul italian Iosif Polano.

La Biserica „Sf. Ioan” a avut o contribuție însemnată străbunicul artei, care a fost și episcopul bisericii. Acolo a fost botezată, atât ea cât și băieții ei, ne spune. Ne duce pe firul amintirilor în alte locuri unde se aud parcă, frânturi de conversații, dintr-o altă lume... În anii interbelici Tecuciul era un târg care respira aerul unei epoci prospere. Prăvălii bine aprovizionate, ateliere meșteșugărești, librării, bănci, un cazino, conace.

Prietenia dintre Regina Maria a României și soția bancherului Hrisoveloni, cu moșii în zonă, a făcut ca regele Ferdinand să țină aici, în timpul războiului, Consiliul de Coroană. Și, așa ajungem la acea clădire, conacul Theodor Cincu (actualul Muzeu Mixt), al cărui arhitect a fost străbunicul Mihaelei, italianul Aristide Michelangelo Culluri. Venea dintr-o familie de pictori, constructori și arhitecți venețieni. Inginerul Anghel Saligny l-a adus în echipa sa pe primul din familie, Giovanni Culluri, inginer specialist în turnarea betonului armat. Se poate spune că Podul de la Cernavodă a însemnat pentru familia Culluri, o **punte de destin**.

Clădirea muzeului tecucean, fosta Bancă „Prevederea”, multe alte clădiri din oraș, precum și Conacul Nestor

Cincu sau Biserica din Munteni, toate vorbesc despre artă, talent și tenacitate italiană. Sunt de neconfundat: frontonul triunghiular situat deasupra intrării, cele patru coloane circulare cu baza pătrată și capituluri corintice, ferestrele înalte, cu ornamente florale. Plafoanele casetate, stucatura, foița de aur. Sobele cu delicatele cahle albe, din ceramică smălțuită.

Două astfel de sobe au încercat să încălzească atmosfera spațiului Galeriilor de Artă „Gheorghe Petrașcu”, unde a avut loc vernisajul expoziției de icoane pe sticlă, intitulată „Ferestre spre credință” a Mihaelei Profiriu Mateescu. Căldura lor, de această dată, nu a mai fost atât de necesară. Sala era neîncăpătoare. Vizitatorii au depășit câteva sute. Emoțiile puternice au făcut, parcă, mai strălucitoare aurele Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, cum era și firesc, patronii expoziției. Actuala expoziție a fost organizată de Muzeul Mixt din Tecuci, Galeriile de Artă „Gheorghe Petrașcu” și Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT.

Doamna Ioana Grosaru, vicepreședinta Asociației, în cuvântul de deschidere a menționat că: „Este vorba despre o icoană elaborată, o icoană care depășește limitele sacralului, pentru că are în ea și foarte mult suflet. Este o icoană luminoasă, plină de bucurie, de credință”. Muzeograful Lucia Gologan remarcă: „În lucrările de față vedem o apropiere între cer și pământ, dar și o îmbinare între dăruire, culoare și perfecțiune”. Directorul Muzeului Mixt, domnul Laurențiu Groza, a menționat deosebitul rol avut de familia Culluri în dezvoltarea arhitectonică a orașului. Preotul Constantin Velicu, reprezentantul Protoieriei Tecuci, a amintit că Mihaela Profiriu Mateescu a realizat pictura Bisericii Ortodoxe din Caracas, Venezuela. El a mai spus: „Pictorul este unul dintre puținii privilegiați care, cu propriile mâini, reușește să pună sufletul pe tavă, nu doar ca metaforă ci, ca realitate”.

Cele 40 de icoane pe sticlă au inspirat și înălțat glasurile soliștilor Coralei religioase a Catedralei, conduse de ing. Virgil Matei.

Este greu să înțelegi doar descrise în cuvinte, fără să le vezi, cât de ireale, în realitatea lor, sunt aceste icoane. Culoarele sunt subtil armonizate, transfigurate de o lumină celestă. Ochii sfinților te privesc cu bunătate, oriunde te-ai afla. „Întâi pictez ochii”, spune artista. „Este cel mai greu. Dar, după aceea, simt că nu mai sunt singură. Sfântul este cu mine și îmi ghidează mâna...” Poate, tot din acel **neocuprins celest**, i s-a sugerat să picteze și chenarul de pe sticlă. Și, ce chenar putea să înconjoare chipul Mântuitorului, chinuit de cununa de spini, din care țâșnea sânge și apă, decât ... un șirag de lacrimi?

Gianfranco Cardinal Ravasi.

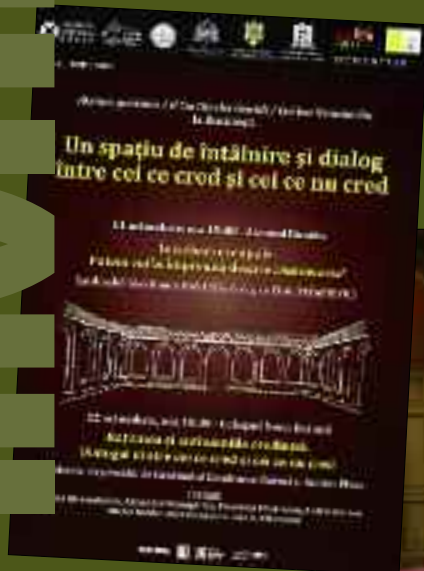
Întrebări privitoare la credință. 150 de răspunsuri la întrebările celor care cred și ale celor care nu cred. Humanitas, 2011



„Spunem adesea că Dumnezeu nu ne răspunde la întrebări; de fapt, noi nu ascultăm răspunsurile sale”
C.S. Lewis

Lansat de Consiliul Pontifical pentru Cultură în martie 2011 la Paris, Programul *Il Cortile dei Gentili / Curtea Neamurilor* a ales Bucureștiul ca pe o a doua Capitală de întâlnire a publicului cu Gianfranco Card. Ravasi, personalitate de excepție a culturii italiene. Așa s-a făcut că în 11 octombrie eleganta clădire a Ateneului Român a găzduit prezentarea cărții Cardinalului *Întrebări privitoare la credință*, precum și dialogul acestuia cu H-R. Patapievici pe tema *Întrebări esențiale: Putem vorbi împreună despre Dumnezeu?* Și s-a vorbit, în fața unei săli arhipline, cu competență, cu inteligență, în încercarea de a lămuri cât mai multe nedumeriri religioase sau filozofice.

Volumul lui Gianfranco Ravasi este o ieșire din indiferență, o invitație la conștientizarea faptului că toți avem întrebări, frământări, îndoieli, totodată un apel la credință și o avertizare asupra pericolelor la care se expune omenirea prin necredință. În societatea contemporană lumea se înstrăinează tot mai mult de Divinitate, înlocuind-o cu diverse surrogate, iar cartea la care ne referim este o încercare de readucere a oamenilor la credința strămoșilor. Privind întrebarea ca pe o cale de întâlnire a celuilalt, ca o ieșire din indiferența cotidiană, prin răspunsurile la o serie de întrebări primite de la credincioși, precum și de la necredincioși, cartea se constituie într-un îndreptar al adevăratei credințe.



Eugen Denize.

Românii între Leu și Semilună. Cetatea de Scaun, 2009

Cartea lui Eugen Denize abordează o temă istorică de interes în ceea ce privește relațiile româno-italiene de-a lungul timpului, relațiile turco-venețiene și influența lor asupra spațiului românesc în secolele XV – XVI.

Autorul a ales anume aceste două secole, perioadă în care spațiul românesc era supus unor puternice presiuni, exercitate din toate direcțiile: din vest amenința Regatul Maghiar, iar după prăbușirea acestuia, Imperiul Habsburgic; din nord avea a se teme de Polonia, din est – de incursiunile hoardelor tătare și spre finele sec. al XVI-lea, cele ale cazacilor. Dar cel mai mare pericol venea din sud, de la Imperiul Otoman, aflat în plină și fulgerătoare expansiune. Tuturor acestora, Țările Române le-au opus o rezistență nu doar militară, ci și diplomatică, reușind astfel să evite mai ales transformarea lor într-un pašalâc, ceea ce ar fi amenințat cu dispariția, însăși ființa națională a poporului român.

Din fericire însă, într-o perioadă atât de frământată, au apărut unele dintre cele mai mari personalități ale istoriei românești: Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare – în sec. XV, Radu de la Afumați, Petru Rareș, Ion Vodă cel Viteaz, cunoscut și sub numele de *cel Cumplit*, și Mihai Viteazul – în sec. XVI. Aceștia, împreună cu elitele intelectuale ale timpului, au știut să speculeze în folosul țării lor conjunctura europeană și conflictele dintre cele mai puternice forțe ale momentului, în prim-plan situându-se rivalitățile turco-venețiene pentru dominație în Peninsula Balcanică, în Marea Egee și Mediterana Orientală, urmare a faptului că în secolele XV și XVI, atât Veneția cât și Imperiul Otoman au cunoscut o perioadă de înflorire, de prosperitate economică și de expansiune teritorială, care în cazul turcilor a atins chiar apogeul.

Urmare a unei cercetări istorice laborioase, evenimentele sunt redată cronologic, cu expunerea documentată a condițiilor geo-politice care le-au generat. Pentru Țările Române, relațiile și războaiele turco-venețiene au avut o mai mare semnificație, mai ales în secolul al XV-lea. În secolul XVI influența conflictelor turco-venețiene asupra situației politice din spațiul românesc scade, deoarece Republica venețiană nu mai dispune de forțe aproximativ egale pentru a putea face față confruntărilor armate cu turcii. Însă în ambele secole, luate ca punct de referință în volumul lui Eugen Denize, raporturile dintre cele două Mari Puteri amintite au avut un rol important în evoluția Țărilor Române, în funcție de poziția ocupată de Veneția.



Andrea Bajani.

De vei lua aminte la greșeli. Humanitas, 2011

Apărută cu titlul desprins din psalmul rostit de preot la slujba pentru marea despărțire finală, cartea i-a adus tânărului scriitor italian Andrea Bajani celebritatea, fiind distinsă cu nu mai puțin de trei premii: Mondello, Brancati și Recanati. În limba română a fost publicată la Editura Humanitas în excelenta traducere a Ilenei Bunget și Smarandei Bratu Elian.

Canavaua povestirii este ținută preponderent sub forma unui dialog între protagonist și mama sa, pentru a cărei înmormântare vine în România, unde aceasta, important om de afaceri, se stabilise cu ani în urmă, întrerupând vreme îndelungată, până la final, legăturile cu familia și cu unicul său fiu. Treptat, distanța în spațiu devine distanță în timp, iar pentru băiețelul pășind în adolescență, adorația capătă tușe de ușor dispreț. Dar, după anii ce s-au scurs, tânărul sosit în România chemat de textul lapidar al telegramii ce anunța sfârșitul mamei, nu judecă, el caută doar să o înțeleagă pe cea care părăsită de asociatul și conaționalul ei, de cel pentru care făcuse marele pas, își trăise ultimii ani într-o sfâșietoare singurătate, căci pradă remușcărilor, nu avusese puterea de a reveni acasă. Asistăm la o întoarcere în timp, prin strădania tânărului de a recompune chipul uitat al mamei, rememorând crâmpie din viața de dinainte de a fi fost părăsit, doar un băiețel, de cea care-i fusese nu doar mamă, ci și părtaşă la toate jocurile copilăriei. Și din multiplele ei peregrinări prin lume și în vreme ce camera copilului devenea tot mai mult „mapamondul absenței cotidiene a mamei”, prinde contur și România, văzută în imaginația micuțului italian ca o țară a Vestului sălbatic, cu locuitori ce arătau „ca indienii cu pene pe cap, cu fețe inexpressive și cu o limbă de neînțeles”, dar o țară despre care încă de la prima călătorie, mama vorbea „cu frică și fascinație”.

Creionat lapidar apare și Bucureștiul, dominat de Casa Poporului, palatul care după „largul bulevard triumfal... ședea pe fundal, imens, ca și cum lumea s-ar fi terminat acolo”. Pentru o clipă, și fără menajamente, sunt creionați și acei întreprinzători italieni care, sosiți în România, „se uitau în jur cu un amestec de aroganță și îndestulare, cu trufia cuiva care se simte de două ori stăpân tocmai pentru că e în altă țară”.

Grupaj realizat de Elena Bădescu





Amintiri despre italienii de pe

Valea Stânișoarei (II)

Cel care ne-a stârnit interesul pentru istoria familiei Pezamosca a fost Iosif, însoțitorul nostru de-a lungul întregii călătorii pe Valea Stânișoarei. Ghid competent și cu un ascuțit simț al umorului, Iosif Pezamosca ne-a introdus într-o lume mirifică

Familia Iacob Pezamosca

Luomo che ha suscitato in noi l'interesse per la storia della famiglia Pezamosca è stato Iosif, il nostro accompagnatore lungo l'intero viaggio nella Valle di Stânișoara. Guida competente e con un senso acuto dell'umorismo, Iosif Pezamosca ci ha introdotti in un mondo meraviglioso di leggende e storie vere, raccontandoci quanto ha potuto ricordare, del senso, il luogo e la vita degli italiani emigrati dalla sua terra natia, alla fine del secolo XIX.

Iosif Pezamosca abita insieme alla sua famiglia a Mălini, in una vecchia casa costruita dal suo nonno italiano, a cui lui ha aggiunto un'ala nuova.

Dai suoi racconti ricordiamo che il suo bisnonno, Sebastian Pezamosca, giunto in Romania nel 1890, ha lavorato con l'ingegnere Anghel Saligny al Ponte di Cernavodă. Alla fine di questa costruzione (nel 1895), quando è cominciata la realizzazione del progetto di Cornul Luncii, che intendeva unire i due pendii della Stânișoara sul Demanio della Corona di Romania, Sebastian si è stabilito nella zona, integrandosi nella squadra dei costruttori italiani che lavoravano alla strada che avrebbe preso il nome „dei taliani”, strada che è stata inaugurata nel 1903. Iosif Pezamosca racconta che su questa strada è stata costruita, proprio in cima al monte, una croce che segnava la fine dei lavori, alta 10-12 metri, conosciuta come „La croce dei taliani”, descritta nel romanzo Baltagul di Sadoveanu.

Alcuni lavoratori della squadra di costruttori, diretta dall'ingegnere Tomasini, si sono stabiliti ulteriormente, nella zona di Bicaz, a Piatra Neamț o nei Monti di Tarcău. Tra quelli rimasti nella Valle di Stânișoara fino ai nostri giorni, ci sono anche i membri della famiglia Pezamosca, tutti costruttori. Hanno partecipato alla costruzione di strade e ponti, chiese, caselli, case ed altri edifici.

Il nonno Iacob (Giacoppo, in italiano) ha sposato l'italiana Giovanna. Era intagliatore in pietra, lavorava durante l'estate a Măcin, e durante l'autunno, in novembre, ritornava nel villaggio, a Mălini, dove lavorava per i suoi compaesani, che lo pagavano in natura, con delle pecore o altri prodotti della propria casa.



de legende și istorii adevărate, povestindu-ne, atât cât a putut el să-și aducă aminte, despre rostul, locul și viața italienilor emigrați în ținutul lui natal, la sfârșitul veacului al XIX-lea.

Iosif Pezamosca locuiește împreună cu familia sa, la Mălini, într-o casă veche construită de bunicul italian, căreia i-a adăugat o aripă nouă.

Din relatările sale am aflat că străbunicul său, Sebastian Pezamosca, venit în România pe la 1890, a lucrat cu ing. Anghel Saligny la Podul de la Cernavodă, iar după terminarea acestei construcții (1895), când a început proiectul de la Cornul Luncii, care viza legarea celor doi versanți ai Stânișoarei de pe Domeniul Coroanei României, s-a stabilit în zonă, integrându-se în echipa constructorilor italieni care lucrau la drumul ce avea să se numească „al talienilor”, drum ce a fost inaugurat în 1903. Pe acest drum, Iosif Pezamosca povestește că a fost ridicată, chiar pe vârful muntelui, o cruce care marca sfârșitul lucrării, înaltă de 10-12 metri, cunoscută drept „Crucea talienilor”, descrisă și în romanul *Baltagul* al lui Sadoveanu. Potrivit romanului sadovenian, dar și povestirilor localnicilor, Vitoria Lipan și-a găsit soțul ucis, pe Nechifor Lipan, chiar într-o vale din Munții Stânișoarei.

Unii din lucrătorii echipei conduse de inginerul Tomasini, care au lucrat la „Drumul talienilor”, s-au stabilit, ulterior, prin zona Bicazului, la Piatra Neamț sau prin Munții Tarcăului. Printre cei rămași pe Valea Stânișoarei până-n zilele noastre, se numără și membrii familiei Pezamosca, toți lucrători constructori. Au participat la construirea de drumuri și poduri, biserici, cantoane, case de locuit și alte clădiri.

Bunicul Iacob (Giacoppo, în italiană) s-a căsătorit cu italianca Giovanna. Era cioplitor în piatră, lucra vara la Măcin, iar toamna, prin noiembrie, se întorcea în sat, la Mălini, unde mai cioplea câte ceva pentru consătenii săi, care îl plăteau în natură, cu câte o oaie sau alte produse din gospodăria proprie.



Il nonno era un uomo ricco. Possedeva alcune pecore, un carro e una slitta per l'inverno, decorata con fiori, alla quale poneva due cavalli. Non avuto posseduto così tante cose da bambino, provenendo da una famiglia numerosa. Ma lavorando per 15 anni, anche come guardia forestale nei Demani della Corona, ha accumulato il denaro per comprare qualche ettaro di terra, e ha costruito una casa nota agli abitanti locali col nome di Casa da caccia.

Anche il padre di Iosif, Mircea Pezamosca, è stato intagliatore in pietra. Iosif Pezamosca, invece, non ha continuato la tradizione della famiglia. Ha

Iosif Pezamosca (în dreapta),
Brăila, 1986

Ricordi sugli italiani di Valea Stânișoarei (II)

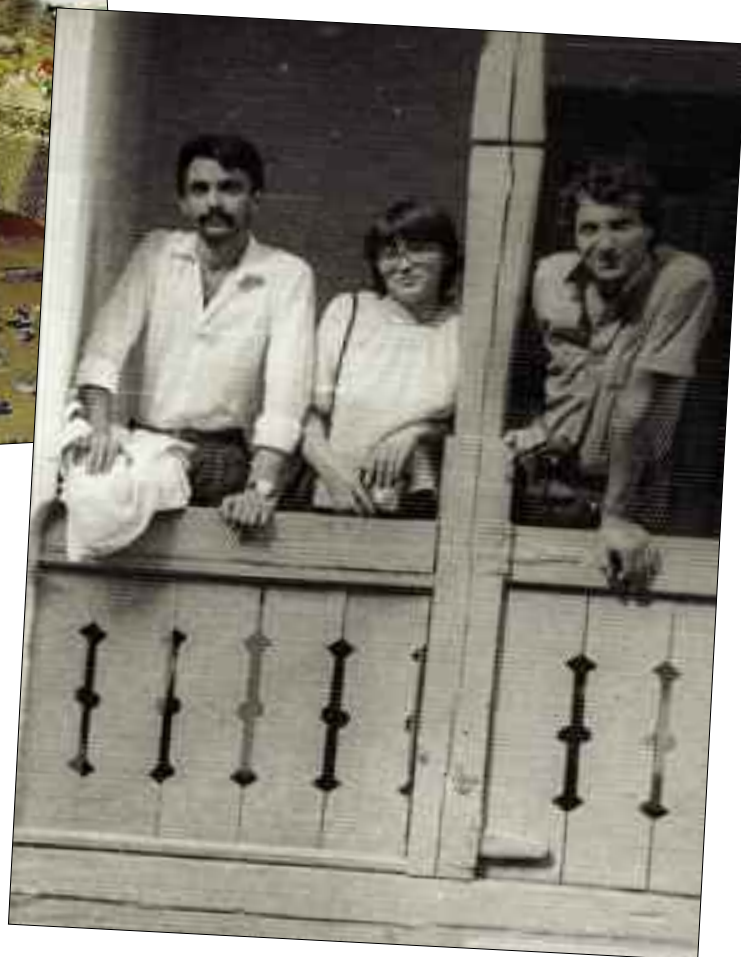


Mircea și Elena Pezamosca

Bunicul era un om înstărit. Avea oi, șaretă și sanie pentru iarnă cu flori pictate, la care înhăma doi cai. Nu avusese multe de acasă, fiind dintr-o familie numeroasă, dar lucrând și vreo 15 ani ca pădurar pe Domeniile Coroanei, a pus bani deoparte, și-a cumpărat câteva hectare de pământ, și-a construit o casă de locuit, cunoscută de localnici drept *Casa de vânătoare*.

Și tatăl lui Iosif, Mircea Pezamosca, a fost tot cioplitor în piatră. În schimb, Iosif Pezamosca a rupt tradiția familiei, urmând Școala militară de subofițeri de la Sibiu, lucrând, apoi, ca grănicer în zonă sau la Brăila. Fiul său Mircea (botezat astfel, conform tradiției, după bunic), s-a întors cumva spre filonul artistic italian, urmând Institutul de arte plastice de la Timișoara, secția design, luându-și examenul de licență cu o lucrare în moda masculină („Fusion”).

frequentato la Scuola militare di sottoufficiali di Sibiu, lavorando in seguito come guardia di frontiera a Brăila e nella sua zona. Suo figlio Mircea (battezzato così, secondo la tradizione, con il nome del nonno), è ritornato in qualche modo verso il filone artistico italiano, frequentando la sezione di design presso l'Istituto di arti plastiche di Timișoara, e superando l'esame di laurea con una tesi sulla moda maschile („Fusion”).



Iosif Pezamosca (în stânga)

Din nou la Brezoi...

La invitația Comunității italiene și a Primăriei din Brezoi, un grup de etnici italieni din diferite localități ale țării, membri ai RO.AS.IT., a participat, spre sfârșitul lunii noiembrie, la manifestările cultural-religioase dedicate prăznuirii *Intrării Maicii Domnului în biserică*, hramul Bisericii Parohiale din oraș.

Biserica este situată în centrul Brezoiului „pe Pod”, pe strada Panduri, având același hram ca și biserica inițială, cea din lemn, alături de care a fost înălțată între anii 1888 – 1896. A fost restaurată în întregime între anii 1933 – 1938, când „i s-a redus una dintre turlle, s-a adăugat tinda și s-a pictat din nou, în ulei, în stil tăărăscian, de către pictorii Iliescu și Pantzel”. Pictura ce se vede astăzi a fost restaurată parțial în 1967 și ulterior, în 1995 – 1996, prin strădania preoților slujitori ai bisericii și cu cheltuiala enoriașilor, cea veche deteriorându-se în decursul anilor.

Cu zile călduțe și însorite de toamnă-iarnă și tradițională ospitalitate ne-a întâmpinat, ca și în atâtea alte dați, orașul multi-etic și multicultural Brezoi, care adăpostește de peste 100 de ani o harnică și pricepută comunitate de italieni sosiți în România ca forestieri, constructori de drumuri, poduri, căi ferate, gări... Se înțeleg bine între ei, dar și cu românii, nemții sau maghiarii ce și-au făcut un rost în această plăcută urbe vâlceană, cea mai mare din Țara Loviștei.

Manifestările au debutat cu o slujbă de pomenire la mormân-

tul lui Carol Novac, cehul căruia i se datorează dezvoltarea Brezoiului, cel care a deschis vestita fabrică de cherestea „Carpatina” și unul dintre ctitorii lăcașului de cult. A urmat oficierea Sfintei Liturghii, iar după masa creștină, toți cei prezenți au fost invitați la seria de evenimente culturale găzduite cu amabilitate de primarul orașului, dl Robert Schell. Astfel, în edificiul din centrul localității, în care funcționează Primăria, am asistat la vernisajul expoziției de icoane pe sticlă a artistei Mihaela Profiriu Mateescu, la lansarea volumului lui Gelu Efrim, *Brezoi. Oraș în Țara Loviștei – vatră de colinde și legende*, precum și la un recital de poezie și cântece religioase în interpretarea elevilor Liceului teoretic Brezoi. Prin expoziția sa, Mihaela Profiriu ne aduce încă o dată aproape de icoană, privită ca „materializare artistică a credinței în Dumnezeu”. De un real succes la publicul spectator s-au bucurat și lucrarea lui Gelu Efrim (căruia i s-au cerut numeroase exemplare, pe care acesta a



Biserica Parohială Brezoi I

dat cu plăcere autografe), precum și momentul artistic oferit de tinerii artiști amatori. Notabil este și faptul că evenimentul de la Brezoi s-a bucurat de prezența dlui Deputat Mircea Grosaru, reprezentantul minorității italiene în Parlamentul României.

Iar dacă toți ne-am simțit minunat, trăind înălțătoare clipe de evlavie și aleasă bucurie spirituală, aceasta se datorează, în bună măsură, doamnei Marilena Butollo, care s-a implicat în întreaga activitate de organizare a evenimentului și căreia îi aducem și pe această cale mulțumirile noastre.

Gabriela Tarabega



În sala de festivități a Primăriei

SĂRBĂTORILE DE IANUARIE



Flori dal = be de măr **NIMENI N-A ȘTIUT**

Cea mai iubită sărbătoare a creștinătății – Nașterea Domnului – este celebrată în toate lăcașurile de cult, precum și în casele creștinilor, care își împodobesc brazi, pregătesc mese bogate și daruri pentru cei dragi. Întreaga perioadă a sărbătorilor este însoțită de un ceremonial bogat, din care nu lipsesc colindele, variate ca repertoriu, originalitate poetică și muzicală. Spre exemplificare reproducem câteva colinde culese de Gelu Efrim, de prin Țara Loviștei.

*Nimeni n-a știut
Oi, da lerui, Doamne!
C-a umblat Domn pe pământ
Numai acest, acest Domn bun
I-ai dat de a mâncat
Bulz împreunat.
Dar la cină ce i-ai dat?
I-ai dat cina cu lumină
I-ai dat mielu deocheșel
Cu lânită creață
Creață mălăiață
Cu cornița-ntoarsă.
Să-mi fiți sănătoși,
Voi jude frumoși!*



CRĂCIUNULUI

SCULAȚI BOIERI MARI

Sculați, sculați, boieri mari,
Sculați voi, români plugari,
Că vă vin colindători.

Și v-aduc pe Dumnezeu,
Să vă mântuie de rău,
Dumnezeu cel nou născut,

Cu flori de crin învăscut,
Dumnezeu adevărat,
Soare raze-a luminat,

Sculați, sculați, boieri mari,
Sculați voi, români plugari,
Că pe cer s-a arătat,

Un luceafăr de-mpărat,
Stea comată strălucită,
Pentru fericiri merită.

El vă zice să trăiți,
Întru mulți ani fericiți,
Și ca pomii să-nfloriți,
Și ca ei să-mbătrâniți.

DORMIȚI DOMN BUN. NU DORMIȚI

Dormiți domn bun, nu dormiți
Florile dalbe de măr!

Sculați domn bun, nu dormiți

Și mai scoală feți de-ai tăi
Feți de-ai tăi, fetele tale.

Și fă focul cât mai mare

Și-mi aprinde-o lumânare

Și-o lipește la icoane

Că nu-ți vine fite cine.

Și-ți vin juni colindători

Vin să-ți cânte, să-ți colinde

Să spună de Dumnezeu

Căci printr-însul sunt și eu

Dumnezeu adevărat

Soare raze-a luminat.

Lung îi larg prejur pământul,

Larg și lung prejur pământul.

Mâna stângă cruce-și duce

Iar în dreapta busuiocul,

Dați crucea bătrânilor,

Măr de aur junilor,

Busuiocul fetelor,

Dragostea nevestelor.

ricette di cucina per

NATALE

di Pierluigi Maniero



PANETTONE DI NATALE

Ingredienti:

- panettone
- grappa Domenis Nero Storica
- burro q.b.
- zucchero

Lo zabaione:

- 0,02 g pistilli di zafferano Ennese
- 3 tuorli d'uovo
- 1 dl passito pantelleria
- 100 ml latte intero fresco
- 20 g zucchero semolato
- 10 g miele di acacia

Preparazione:

Tagliate il panettone orizzontalmente in modo da ottenere delle fette dello spessore di 3 cm circa.

Spruzzate solo un lato con un po' di grappa (oltre alla grappa va bene anche il rum o qualsiasi altro liquore) e spolverizzate solo quella parte con metà dello zucchero richiesto.

Fuori dal fuoco imburrate una padella antiaderente, poi mettetela sul fuoco e quando calda appoggiateci la fetta di

panettone con la parte ricoperta di zucchero rivolta verso il fondo della padella.

Fate cuocere per pochi minuti fino a quando lo zucchero si caramellizza. Prima di girare la fetta, spruzzate l'altra parte della fetta con il liquore e spolverizzatela con lo zucchero rimasto. Aiutandovi con una spatola di plastica girate la fetta e fate cuocere per un minuto in modo che si caramellizzi bene. Trasferite la fetta su di un piatto, tagliatela a spicchi.

Lo zabaione portate il tutto sul fuoco a 85° per 5 minuti, poi frullate con un frullatore ad immersione e servite. Ed accompagnatelo con la crema tiepida.

Lo stesso procedimento vale per il pandoro.



TRONCHETTO DI NATALE

Ingredienti:

Per 6 persone

- 5 uova
- 180 g di zucchero
- 180 g di cioccolato fondente
- 300 ml di panna montata
- 200 g cioccolato amaro a pezzetti
- cacao in polvere
- zucchero al velo

Procedimento:

Ricoprite una placca da forno di circa 30 x 20 cm con della carta da forno pennellata con dell'olio ed infarinata. Con il frullino elettrico montate i tuorli con lo zucchero fino a quando saranno

diventati cremosi e aggiungete il cioccolato sciolto a

bagnomaria, fate raffreddare. Montate a neve ben ferma gli albumi che amalgamerete con delicatezza alla crema di cioccolato. Versate il composto sulla placca stendendolo in modo da formare un rettangolo di circa 1/2 cm di spessore. Fate cuocere per circa 12 minuti stando attenti a non fare scuire l'impasto. Levate dal forno, fate raffreddare sulla placca che ricoprirete con un canovaccio inumidito. Rovesciate poi il composto su un foglio di carta da forno spolverizzato con dello zucchero al velo, togliete con delicatezza la carta che foderava la placca e tagliate i bordi secchi della pasta. Spalmate il biscotto con la panna montata a cui avrete aggiunto i pezzetti di cioccolato lasciando liberi 4 cm. su uno dei 2 lati corti e arrotolatelo aiutandovi con la carta.

Mettete il rotolo ottenuto sul piatto di portata con il lato sovrapposto appoggiato sul fondo e decorate con il cacao e lo zucchero al velo. Per ultimo passate sullo zucchero e sul cacao un forchetta in modo da dare „l'effetto tronco”.



O patrie, două patrii. Jurnal de călătorii

Dan Lungu, sociolog și unul din cei mai traduși scriitori români contemporani, și **Didier Ruef**, renumit fotograf elvețian, specializat în fotografie documentară, au demarat în septembrie un proiect inedit, cu mize actuale, privind fenomenul emigrației românești în Italia, intitulat *O patrie, două patrii. Jurnal de călătorii*. Pe parcursul a doi ani ei vor efectua stagii de documentare, în timpul cărora vor explora comunitățile românești din Italia, propunându-și să înțeleagă de ce se află românii acolo, care e povestea vieții lor, cine sunt ei acum, cum se raportează copiii lor la România și la Italia, care e viața lor cotidiană, cum interacționează cu italienii în diferite contexte, cum gestionează diferențele, ce le place și ce nu în noua lor viață, ce proiecte de viitor au etc. Jurnalul va împleti observația literară și informația sociologică cu povestirile de viață ale interlocutorilor și documentarea fotografică.

Adio, Signora Cornelia



Comunitatea italienilor din Galați și, odată cu ea, Asociația Italianilor din România, a mai pierdut un om deosebit, o persoană de o modestie rară, un

tezaur de amintiri despre italienii de altădată: pe **Cornelia Fotache** (n. Polli), cea care-și iubea cu pasiune grădina din Barboși cu florile cărora li se dedicase în ultimii ani de viață. Avea în ochi o lumină caldă și jucăușă când vorbea despre strămoșii săi, italieni veniți din Belluno, despre anii urmați la Școala italiană din Galați, sau la Colegiul francez pe care nu l-a mai putut absolvi din cauza războiului, despre ajutoarele pe care, la acea vreme, le dădea statul italian copiilor emigranților italieni. De câte ori era vizitată de prieteni sau simple cunoștințe, le cânta cu mare bucurie cântece de demult în limba italiană sau franceză, limbi pe care le vorbea corect. Un portret afectiv al *signorei*, ajunsese la o vârstă venerabilă, creionat cu talent de Ioana Grosaru, puteți citi în nr. 14-15/2009 al revistei **SIAMO DI NUOVO INSIEME**.

In memoriam Rosa Del Conte



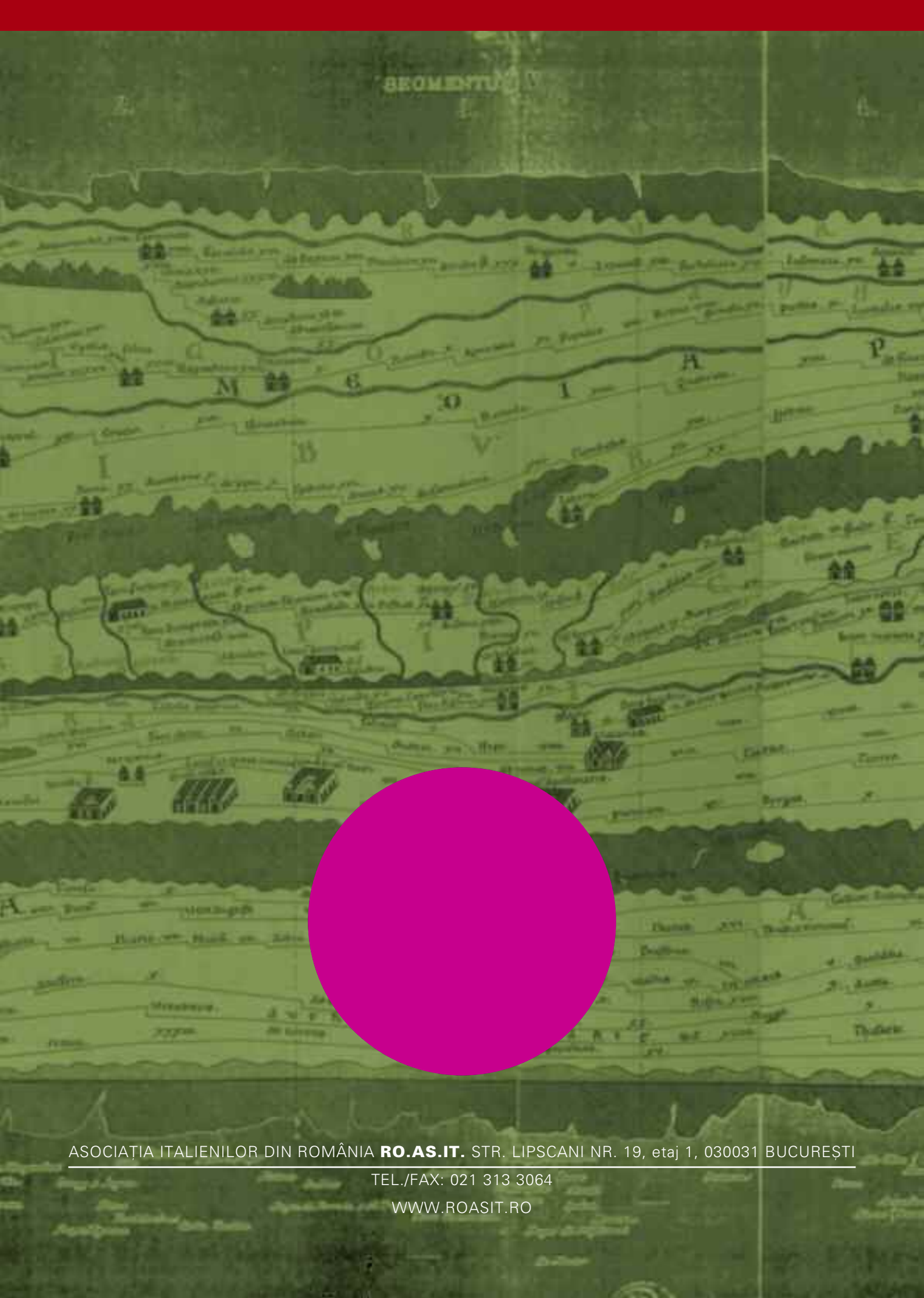
În vara acestui an s-a stins din viață la venerabila vârstă de 104 ani (1907–2011), o mare prietenă a României – **Rosa Del Conte**. Profesor, critic literar, traducător, a fost una dintre „cele mai dedicate ambasadoare” ale literaturii și culturii române în Occident.

Legătura profundă cu lumea culturală românească datează de prin anii '40, odată cu activitatea sa didactică de la universitățile din București și Cluj, activitate pe care o completează cu traduceri și studii științifice de cel mai înalt nivel.

Schimbarea regimului politic din România o obligă să se reîntoarcă în Italia, unde își începe „misiunea” de promovare a limbii și literaturii române, mai întâi la universități din Milano și apoi, din 1956, la Universitatea La Sapienza din Roma, misiune căreia i-a rămas fidelă până la sfârșitul vieții.

Considerată unul dintre cei mai importanți eminescologi străini, Rosa Del Conte a fost numită membră de onoare a Academiei Române în anul 1994. A tradus din operele marilor poeți Lucian Blaga, Tudor Arghezi și Vasile Voiculescu, oferind publicului italian ediții însoțite de studii și prezentări critice ale autorilor.

Rosa Del Conte a fost aceea care în 1956 l-a recomandat pe Lucian Blaga pentru premiul Nobel pentru literatură. De-a lungul anilor, a condus teze ale doctoranzilor italieni care și-au ales teme de literatură română, i-a sprijinit, cu dragoste, pe studenții români care studiau la Universitatea La Sapienza și nu numai. Mulțumim din suflet, professoressa!



ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA **RO.AS.IT.** STR. LIPSCANI NR. 19, etaj 1, 030031 BUCUREȘTI

TEL./FAX: 021 313 3064

WWW.ROASIT.RO